

Naar een regionaal NIL-Fonds

Voorstel voor het ontwikkelen van een regiofonds voor het bevorderen van Natuur Inclusieve Landbouw

Opdrachtgever: Noardlike Fryske Walden

November 2018

Grantz bv, Gert Jan van 't Land

provinsje fryslân
provincie fryslân

Voor dit project is steun ontvangen vanuit het ELFPO, "Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling", Europa investeert in zijn platteland.

<https://www.europaomdehoek.nl/fondsen/elfpo>

Grantz BV
Gert Jan van 't Land
06 8354 9995

Inhoudsopgave

1	Aanleiding	3
2	De enquêteresultaten	4
3	Wat is er bekend over regionale bijdragen aan landschap, natuur en milieu?	5
3.1	Case Histories	5
3.1.1	<i>Voorbeelden van initiatieven</i>	6
3.1.2	<i>Conclusie: gebiedsfonds is een uniek initiatief</i>	7
3.2	Succesvoorwaarden	7
3.2.1	<i>Borging door de overheid, betrokkenheid van ketenpartijen</i>	7
3.2.2	<i>Motivatie van alle betrokken partijen en eenvoudige vertaling van waarden in een financiële bijdrage</i>	7
3.2.3	<i>Een lokale uitvoeringsorganisatie</i>	8
4	Ontwikkeling van een regiofonds	9
4.1	Theoretisch framework	9
4.2	Vertaling in een aanpak voor de NFW en Waadrâne	9
4.3	Subsidies	11
5	Samenvatting en conclusie	12

1 Aanleiding

Uit een recente enquête onder boeren en regionale stakeholders in de Noardlike Fryske Walden en de Waadrâne blijkt dat er veel steun is voor een regiofonds dat natuur, landschap en milieu in de regio kan bevorderen.

Dat blijkt uit de rapportage 'NFW en Waadrâne maken werk van Natuur Inclusieve Landbouw' (2018) waarin de resultaten worden gepresenteerd van een onderzoek onder 250 boeren en 110 regionale stakeholders (overheden, bedrijven en burgers).

De enquête onderzocht de economische dragers van NIL. Om 'volhoudbaar' te zijn is het immers niet alleen van belang dat natuurinclusieve landbouw in balans is met de natuur, landschap en milieu. Natuurinclusieve landbouw moet ook een (voldoende) sterke economische basis bieden voor het boerenbedrijf.

De vraag naar financiering van NIL is zeer actueel. Dit blijkt onder andere uit het onderzoek dat het Planbureau voor de Leefomgeving op dit moment uitvoert naar de financieringsbehoefte van agrarische bedrijven die starten of overschakelen naar natuurinclusieve landbouw. In dit onderzoek staat de vraag centraal welke kansen en belemmeringen voor Natuur Inclusieve Landbouw boeren zien op hun bedrijf¹.

Deze notitie geeft een samenvatting van de resultaten van de enquête op het gebied van het regiofonds en geeft een uitnodiging om de volgende stap te zetten om een regiofonds te realiseren.

Daartoe heeft deze notitie de volgende opbouw:

- Hoofdstuk 2 gaat in op wat de recente enquête onder boeren en regionale stakeholder zegt over het regiofonds.
- Hoofdstuk 3 brengt op basis van een korte scan van de literatuur over ecosysteem- en landschapsdiensten in beeld wat er bekend is over methodes waarmee burgers, bedrijven en overheden kunnen meebetalen aan activiteiten van boeren. Dit wordt vertaald in succesvoorwaarden.
- In hoofdstuk 4 wordt een aanpakvoorstel ontwikkeld.
- Hoofdstuk 5 presenteert enkele conclusies.

¹ Zie de Website Planbureau voor de Leefomgeving: www.pbl.nl/nieuws/nieuwsberichten/2018/onderzoek-naar-natuurinclusieve-landbouw.

2 De enquêteresultaten

De enquête onder boeren en regionale stakeholders in de Noardlike Fryske Walden onderzocht drie verdienmodellen voor natuurinclusieve landbouw (NIL):

- *Beheervergoedingen.* Dit zijn activiteiten waarvoor de overheid een bijdrage verstrekt in het kader van het Agrarisch Natuurbeheer en/of de Subsidieregeling Natuurbeheer en Landschapsbeheer (ANLb/SNL-activiteiten).
- *Commerciële NIL-activiteiten.* Dit zijn activiteiten die bijdragen aan NIL en waarvoor de boer een vergoeding kan vragen.
- *Niet commerciële NIL-activiteiten.* Dit zijn activiteiten die bijdragen aan NIL en waarvoor de boer geen vergoeding kan vragen.

Een meerderheid van de boeren vindt de beheervergoedingen onvoldoende kosten-dekkend. Uit het onderzoek blijkt dat de impact op de omzet van commerciële NIL-activiteiten erg beperkt is (overwegend in de bandbreedte 1%-5% bijdrage aan de omzet).

Dit geeft aanleiding tot een zoektocht naar nieuwe verdienmodellen die het fundament voor NIL kunnen versterken.

De meeste boeren (84%) en regionale stakeholders (82%) vinden een regiofonds voor natuur, landschap en/of milieu in dit kader een goed idee. 89% van de regionale stakeholders vindt het een goed idee dat boeren vanuit de samenleving een vorm van beloning, vergoeding of ondersteuning ontvangen als zij natuur, landschap en milieu goed verzorgen. 82% van de regionale stakeholders en 84% van de boeren vindt dat een regiofonds nader zou moeten worden uitgewerkt.

De boeren en de regionale stakeholders zijn opvallend eensgezind over de mogelijke bronnen om een regiofonds te voeden. Zowel boeren als regionale stakeholders noemen de lokale/regionale overheid (71%) en bedrijven in de keten (62%) het vaakst als partijen die een bijdrage kunnen doen aan een regiofonds.

Een duidelijke meerderheid van de boeren (circa 60%) en de regionale stakeholders (circa 75%) reageert positief op het idee dat inwoners van de regio kunnen meedenken over de manier waarop natuurinclusieve landbouw wordt uitgevoerd.

De meeste boeren hebben voorkeur voor een model waarbij het fonds bijdragen kan verstrekken aan boeren als vergoeding voor NIL-activiteiten (80% van de boeren vindt dit een interessante vorm van bijdrage uit een fonds). Andere vormen van bijdragen die de boeren interessant vinden zijn: een fiscaal voordeel (50%), laagrentende leningen (47%), subsidies en financiering van immateriële bijdragen zoals kennis of een vorm van erkenning voor natuurinclusieve landbouw (40%).

De gedetailleerde enquêteresultaten zijn opgenomen in bijlage 1.

3 Wat is er bekend over regionale bijdragen aan landschap, natuur en milieu?

Boeren en andere landschapseigenaren leveren diensten om de kwaliteit van natuur en landschap te versterken terwijl de baten van deze activiteiten o.a. ten gunste komen van burgers, bedrijven en overheden in de regio en ecosystemen.

Er is sprake van marktfalen – de boeren maken kosten voor het instandhouden van landschap en natuur (en voor andere NIL-waarden), terwijl zij hiervoor niet worden betaald door degenen die deze baten van NIL ontvangen. Het regiofonds is een methode om de baten van landschap, natuur en milieu voor de regio te vertalen in een financiële bijdrage vanuit de regio aan de boeren². In de literatuur wordt een bijdrage aan de instandhouding van natuur en landschap aangeduid als een ‘betaling voor ecosysteemdiensten’³. Deze notitie legt de focus op betalingen voor ecosysteem- en landschapsdiensten. Andere NIL-diensten kunnen op dezelfde wijze worden benaderd.

Regels, beleid en wetgeving lijken op dit moment onvoldoende een oplossing te bieden voor dit marktfalen. Het Planbureau voor de leefomgeving merkt op: *‘Landschap heeft in overheidsbeleid, ondanks de grote maatschappelijke belangstelling, een zwakke positie ten opzichte van andere beleidsterreinen. Het is een collectief goed, zonder duidelijk aanwijsbare probleem eigenaar, waardoor vrijemarktwerking niet leidt tot de gewenste bescherming of ontwikkeling’* en *‘het landschapsbeleid is te zacht en te vaag om een adequate bescherming te bieden. Stimuleringsmaatregelen en beleidsintenties leggen het af tegen het juridisch kader en het financieel instrumentarium van veel rode functies’*⁴.

Het Planbureau voor de Leefomgeving noemt vergoedingen voor ecosysteemdiensten een goede methode om landschap en natuur beter te borgen⁵.

De literatuur geeft inzicht in de ervaring die is opgedaan met een vergoeding voor landschap en natuur en in de succesvoorwaarden hiervoor. Ook maakt literatuuronderzoek duidelijk dat een gebiedsfonds voor NIL-waarden een innovatieve propositie is.

3.1 Case Histories

Een recente inventarisatie⁶ vond wereldwijd circa 550 actieve programma’s voor betaalde ecosysteemdiensten. Naar schatting ging hier een bedrag in om van \$36-42 miljard (dit is € 32 - € 38 miljard op basis van de actuele wisselkoers). Dit laat zien dat ecosysteemdiensten een wezenlijke plek innemen in de bescherming van natuur en landschap. De initiatieven kunnen worden ingedeeld in drie soorten: bescherming van waterkwaliteit in stroomgebieden, bescherming van biodiversiteit en habitats en tenslotte beïnvloeding van de koolstofkringloop.

² M.S. Reed et al., A place-based approach to payments for ecosystem services, *Global Environmental Change*, Volume 43, March 2017, Pages 92-106.

³ nl.wikipedia.org/wiki/Betaling_voor_ecosysteemdiensten.

⁴ Website Planbureau voor de Leefomgeving, onderwerp Natuur, landschap en biodiversiteit.

⁵ Wat natuur de mens biedt: Ecosysteemdiensten in Nederland, rapport van het Planbureau voor de Leefomgeving, 2010.

⁶ James Salzman et al., The global status and trends of Payments for Ecosystem Services, *Nature Sustainability*, volume 1, pages 136-144 (2018) (zie eerdere voetnoot).

In de meeste programma's waarin serieus geld omgaat zijn overheden en ketenpartijen betrokken. Vaak speelt borging in wettelijke maatregelen (bv compensatie-eisen of subsidies) een belangrijke rol.

Dit beeld komt ook naar voren uit een al wat ouder onderzoek naar de Nederlandse situatie van ecosysteemdiensten dat is uitgevoerd door Alterra⁷.

3.1.1 Voorbeelden van initiatieven

Hierna enkele voorbeelden van initiatieven van burgers en ketenpartijen/overheden.

Lokale initiatieven van burgers hebben vaak relatief beperkte impact maar zijn wel zichtbaar en dragen sterk bij aan draagvlak voor natuur en landschap. Voorbeelden zijn:

- *De landschapsveiling* is een voorbeeld uit Nederland. De eerste werd in 2007 gehouden in de Ooijpolder bij Nijmegen. Burgers en bedrijven konden landschapselementen 'kopen'. In ruil voor hun bijdrage verplichtten de eigenaren (vooral boeren) zich tot onderhoud en instandhouding van de landschapselementen⁸. De eerste veiling leverde een bedrag op van € 130.000⁹.
- In Duitsland hebben inwoners van een dorp geld bijeen gebracht voor het behoud van traditioneel (natuurvriendelijk) beheer van enkele lokale wijngaarden¹⁰.
- In Duitsland brachten burgers geld bijeen voor het behoud van een bos door middel van 'bosaandelen'¹¹.
- In Engeland betaalde een particuliere Trust (een stichting) aan boeren in een veengebied die NIL toepasten een financiële bijdrage. *'The project aimed to protect biodiversity, enhance landscape quality and provide carbon sequestration, catchment-based flood control and a species-rich countryside'*¹².
- In Jamestown, Rhode Island (USA) brengen 350 burgers op vrijwillige basis een bedrag van circa € 10.000 bijeen om boeren te compenseren die een maaibeurt uitstellen zodat vogels de kans krijgen om te broeden¹³. Een zeer herkenbare vogelsoort (de bobolink) stond hierbij centraal.

Initiatieven waarbij ketenpartners en overheden zijn betrokken hebben vaak een serieuze financiële impact:

- Koffieboeren die bijdragen aan het behoud van bomen op hun plantages, krijgen een bijdrage van € 13 per ton CO₂ die hierdoor wordt vastgelegd. Deze bijdrage is afkomstig uit een fonds dat wordt gevoed uit vrijwillige bijdragen van burgers en bedrijven¹⁴. Er zijn veel van dergelijke initiatieven, zo blijkt uit het artikel van Salzman et al.
- In Engeland werden bedrijven en burgers uitgenodigd om een financiële bijdrage te leveren aan het behoud van veengebieden. Burgers bleken vooral interesse te

⁷ Hendriks et al., Natuur voor iedereen: participeren, investeren en profiteren, Alterra Wageningen UR, 2010.

⁸ <http://www.ooijpolder-groesbeek.nl/archief.html>

⁹ Overbeek, M.M.M., R.P.M. de Graaff & T. Selnes, Investeren in landschap. Lessen uit de gebiedsprocessen in Amstelland, Binnenveld, Het Groene Woud en Ooijpolder-Groesbeek. Rapport 2011-001. LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag, 2011.

¹⁰ Kristin Nicolaus et al., How Does Paying for Ecosystem Services Contribute to Sustainable Development? Evidence from Case Study Research in Germany and the UK, *Sustainability*, 2014, 6, 3019-3042.

¹¹ https://de.wikipedia.org/wiki/Zahlungen_f%C3%BCr_%C3%96kosystemdienstleistungen

¹² Kristin Nicolaus et al., zie eerdere voetnoot.

¹³ 'URI economists protect habitat for nesting birds', University of Rhode Island, <https://today.uri.edu/news/uri-economists-protect-habitat-for-nesting-birds/>, 2007. Compiled by: Siddharth Jain, 'Conserving Bobolinks in Rhode Island', TEEBWeb.org, 2013.

¹⁴ Wikipedia artikel. [Payment for ecosystem services](#).

hebben in meebetalen met een kleine bijdrage aan een herkenbaar natuurdoel en dan met name als zij een bezoek brachten aan het gebied (circa £ 2 per bezoeker, dit is circa € 2,30 op basis van de actuele wisselkoers), bedrijven waren bereid om serieuze bijdragen te leveren aan het tegengaan van CO₂-uitstoot uit het veengebied (£11.18 tot £15.65 per ton CO₂ in 4 geselecteerde veengebieden in het VK, dit is € 12,85 tot € 17,99 per ton CO₂ op basis van de actuele wisselkoers)¹⁵.

- *Een voorbeeld uit Nederland:* in Heerlen verstrekt de gemeente een bijdrage aan initiatieven van burgers die natuurinitiatieven willen ontwikkelen. De resultaten zijn samengevat in een publicatie¹⁶.

3.1.2 Conclusie: gebiedsfonds is een uniek initiatief

Een regiofonds voor het instandhouden van NIL-waarden is een unieke propositie. In een literatuuronderzoek werden geen voorbeelden gevonden van een vergelijkbare brede regionale aanpak.

3.2 Succesvoorwaarden

De literatuur geeft een duidelijk beeld van de succesvoorwaarden voor het ontwikkelen van een gebiedsfonds en andere vormen van landschaps- en ecosysteemdiensten.

3.2.1 Borging door de overheid, betrokkenheid van ketenpartijen

Uit de cases blijkt dat lokale initiatieven die zijn georganiseerd op basis van vrijwilligheid een beperkte impact hebben. Initiatieven die mede gedragen worden door overheden en ketenpartijen hebben meer impact. Borging in wetgeving leidt in de regel tot de grootste bijdrage.

3.2.2 Motivatie van alle betrokken partijen en eenvoudige vertaling van waarden in een financiële bijdrage

Salzman et al.¹⁷ noemen 4 succesvoorwaarden voor meebetalen aan natuur- en landschapswaarden die door boeren worden geleverd. Deze lijken te worden bevestigd door de cases:

- *Motivatie van de partijen die meebetalen (burgers, bedrijven/ketenpartijen, overheden).* Een dreigend tekort van een bepaald type landschap of natuurwaarde is vaak een drijver en voor burgers is met name herkenbaarheid van een natuur- of landschapswaarde een belangrijke motivatie. Twee voorbeelden onderstrepen dit: de bescherming van een herkenbare broedvogel is voor burgers een aantrekkelijke optie, voor ketenpartijen is een bijdrage aan het verminderen van CO₂-uitstoot een belangrijk argument. Het eerder aangehaalde onderzoek van Alterra¹⁸ stelt dat ecosysteemdiensten het meest kansrijk zijn als zij een bijdrage leveren aan draagvlakontwikkeling.
- *Motivatie van de boeren die diensten leveren.* Uit diverse cases blijkt dat de boeren zich goed moeten herkennen in de diensten die zij leveren, zij moeten deze belangrijk genoeg vinden om af te wijken van de standaardbedrijfsvoering. Dit sluit aan bij de kern van NIL.

¹⁵ M.S. Reed et al (zie eerdere voetnoot).

¹⁶ Projectbeschrijving Gebrookerbos. <https://www.iba-parkstad.nl/projecten/gebrookerbos/> en 'Gebrookerbosboekje, Van weiland naar wij-land', gemeente Heerlen, 2017.

¹⁷ James Salzman et al., The global status and trends of Payments for Ecosystem Services, *Nature Sustainability*, volume 1, pages 136–144 (2018) (zie eerdere voetnoot).

¹⁸ Hendriks et al., zie eerdere voetnoot.

provinsje fryslân
provincie fryslân

- *Een duidelijke methode om waarden om te zetten in een financiële beloning.* Dit is een vraagstuk dat zich bevindt op het werkkerrein van de maatschappelijke kosten-baten analyse¹⁹.
- *Een eenvoudige en overzichtelijke methode van uitvoering die leidt tot lage transactiekosten.*

3.2.3 Een lokale uitvoeringsorganisatie

Een rapport van het LEI uit 2011²⁰ schetst in andere bewoordingen ook de in § 3.2.2 genoemde succesvoorwaarden en voegt hieraan een lokale uitvoeringsorganisatie toe als succesvoorwaarde. Een lokale organisatie kan de initiatiefnemers verbinden en zorgen voor continuïteit in de uitvoering.

¹⁹ Zie ook: James Boyd and Spencer Banzhaf, *What Are Ecosystem Services? The Need for Standardized Environmental Accounting Units, discussion paper*, Resources for the Future, Washington, 2006.

²⁰ Overbeek, M.M.M., R.P.M. de Graaff & T. Selnes, *Investeren in landschap. Lessen uit de gebiedsprocessen in Amstelland, Binnenveld, Het Groene Woud en Ooijpolder-Groesbeek*. Rapport 2011-001. LEI, onderdeel van Wageningen UR, Den Haag, 2011.

4 Ontwikkeling van een regiofonds

4.1 Theoretisch framework

The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB)²¹, een non-profit organisatie die de financiële waardering van natuur wil bevorderen geeft aan dat de stappen om een programma voor ecosysteem- of landschapsdiensten te ontwikkelen er als volgt uit zien²²:

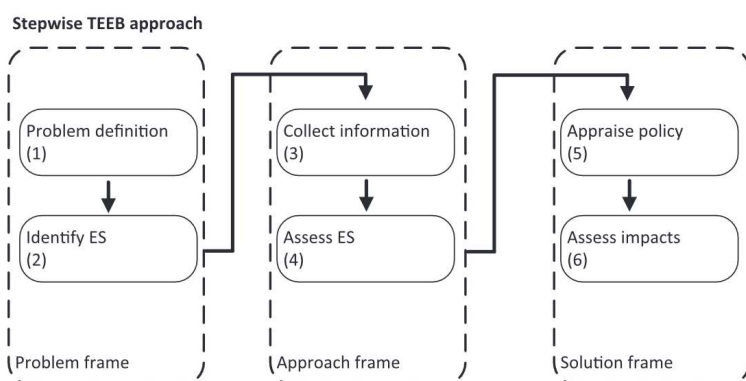
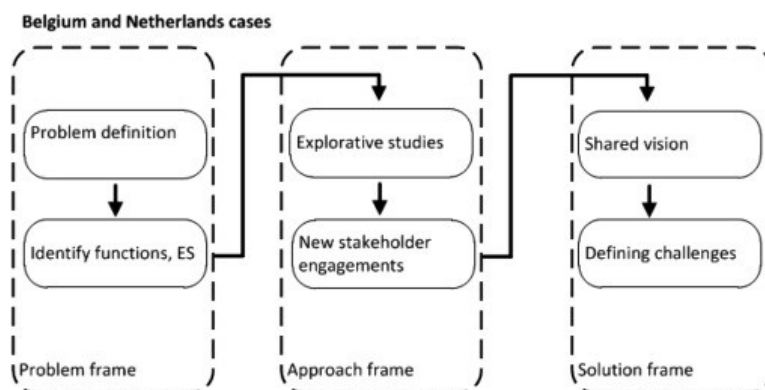

Fig. 1. The stepwise TEEB approach aligned according to the three frames.

Een probleemdefinitiefase wordt gevolgd door het ontwikkelen van een aanpak die wordt vertaald in een oplossing. In een Nederlandse casus werd dit als volgt in de praktijk vertaald:

4.2 Vertaling in een aanpak voor de NFW en Waadrâne

Deze aanpak kan in de Noardlike Fryske Walden en de Waadrâne als volgt uitvoering krijgen:

- Draagvlak vaststellen:

²¹ www.teebweb.org

²² René Verburg et al, Governing ecosystem services: National and local lessons from policy appraisal and implementation, *Ecosystem Services* 18 2016 186-197.

- Een overleg met bestuurders van lokale en regionale overheden. Doel van dit overleg is om samen de wenselijkheid van een gebiedsfonds vast te stellen en de stappen die nodig zijn om dit te realiseren.
- Een overleg met directieleden van belangrijke regionale ketenpartijen. Dit overleg heeft hetzelfde doel.
- Enkele brainstormsessies met experts en regiopartijen (overheden, ketenpartners, burgers en boeren). Doel is om een eerste idee te formuleren van de wijze waarop de succesvoorwaarden kunnen worden ingevuld (zie § 3.2). Deze sessies vormen de basis voor het verzamelen van de feiten die nodig zijn om een regiofonds te ontwikkelen.
- Klankbordgroep. Deelnemers aan deze sessies vormen een klankbordgroep die de planvorming begeleidt.
- Feiten verzamelen:
 - Onderzoek naar de motivatie van potentieel meebetalende partijen. In de enquête noemen de boeren overheden, ketenpartijen en burgers als bronnen voor het gebiedsfonds. Dit onderzoek kan plaatsvinden op basis van vragenlijst onderzoek. Het doel is om te achterhalen voor welke natuur- en landschapswaarden deze partijen het meest gemotiveerd zijn. Dit onderzoek zou kunnen worden uitgevoerd door regionale onderzoeks- en onderwijsinstellingen.
 - Onderzoek naar de motivatie van boeren. Doel is om te achterhalen welke bijdragen aan natuur- en landschapswaarden zij het meest op prijs stellen.
 - Nader onderzoek naar de kosten die boeren maken om de waarden te behouden die uit de vorige stappen blijken.
- Voorstel ontwikkelen voor een gebiedsfonds. Dit bevat:
 - Een duidelijk beeld van de natuur- en landschapswaarden (en eventueel andere waarden) die door het fonds kunnen worden vergoed. Op basis van een MKBA-analyse is een duidelijk beeld ontstaan van de vertaling van deze waarden in geld.
 - Een duidelijk beeld van de kosten die de boeren hebben om de waarden in stand te houden of te ontwikkelen.
 - Een duidelijk beeld van het potentieel beschikbare budget en een voorstel voor de verdeling hiervan.
 - Een gemakkelijk uitvoerbaar juridisch kader voor het maken van langjarige prestatieafspraken met boeren. Een periode van 10 jaar lijkt een verstandige ondergrens. Uit de enquête kwam een grote wens naar stabiele afspraken naar voren.
 - Een begroting en een duidelijke verdeelsystematiek.
 - Een gemakkelijk uitvoerbare voeding van het fonds.
 - Voor burgers en MKB-bedrijven ligt een voeding door middel van een bestaande belasting voor de hand. Voorbeelden zijn de OZB of de toeristenbelasting.
 - Voor grote bedrijven en ketenpartners ligt een voeding op basis van contractuele afspraken voor de hand. Indien mogelijk wordt gebruik gemaakt van bestaande kaders, bijvoorbeeld op het gebied van CO2.
 - Een lokaal/regionaal organisatiemodel met voldoende democratische legitimatie.
- Uitwerking van de financiële instrumenten en het organisatiemodel.
- Accordering van het voorstel door de regionale bestuursorganen en door de directies van grote ketenpartijen en vaststelling van de instrumenten.

Een reële doorlooptijd van dit traject is 1-2 jaar.

provinsje fryslân
provincie fryslân

4.3 Subsidies

Voor de uitvoering van dit traject zijn in potentie subsidies beschikbaar. De provincie Friesland kan een bijdrage verstrekken. Ook kan een bijdrage worden verworven in het kader van het Plattelandsbeleid en / of Interreg. Het Interreg Noordzee Programma stelt bijdragen beschikbaar voor onder andere: *'Promote the development and adoption of products, services and processes to accelerate greening of the North Sea Region economy'*. Voorwaarde is dat de subsidie bedoeld is voor innovatieve aanpakken. Aan die eis voldoet het ontwikkelen van een regionaal fonds voor ecosysteem- en landschapsdiensten ruimschoots. Omdat het zeer wenselijk is dat er goede oplossingen komen voor het probleem dat boeren niet worden gecompenseerd voor de ecosysteem- en landschapswaarden die zij leveren, dit mede in het licht van het feit dat landschappen en ecosystemen worden bedreigd, lijkt het vinden van steun voor dit plan vanzelfsprekend.

5 Samenvatting en conclusie

De meeste boeren (84%) en regionale stakeholders (82%) vinden een regiofonds voor natuur, landschap en/of milieu in dit kader een goed idee. Zowel boeren als regionale stakeholders noemen de lokale/regionale overheid (71%) en bedrijven in de keten (62%) het vaakst als partijen die een bijdrage kunnen doen aan een regiofonds.

Er is sprake van marktfalen – de boeren maken kosten voor het instandhouden van landschap en natuur (en voor andere NIL-waarden), terwijl zij hiervoor niet worden betaald door degenen die deze baten van NIL ontvangen. Het regiofonds is een methode om de baten van landschap, natuur en milieu voor de regio te vertalen in een financiële bijdrage vanuit de regio aan de boeren.

Het regiofonds kan boeren een vergoeding betalen voor het instandhouden van landschap en natuur (en voor andere NIL-waarden).

Uit de literatuur blijken de volgende succesvoorwaarden voor zo'n regiofonds:

- Borging door de overheid, betrokkenheid van ketenpartijen.
- Motivatie van partijen die meebetalen (burgers, bedrijven/ketenpartijen, overheden).
- Motivatie van de boeren die diensten leveren.
- Een duidelijke methode om NIL-waarden om te zetten in een financiële beloning.
- Een eenvoudige en overzichtelijke methode van uitvoering die leidt tot lage transactiekosten.
- Een lokale uitvoeringsorganisatie.

Het ontwikkelen van een regiofonds kan op basis hiervan in de volgende stappen gestalte krijgen:

- Draagvlak bij regionale bestuurders en directies van grote ketenpartijen vaststellen.
- Enkele brainstormsessies met experts en regiopartijen (overheden, ketenpartners, burgers en boeren) om te onderzoeken hoe de succesvoorwaarden kunnen worden ingevuld.
- Instellen van een breed samengestelde klankbordgroep.
- Onderzoek naar de motivatie van de betrokken partijen en naar de kosten die de boeren maken.
- Ontwikkelen van een voorstel voor een regiofonds.
- Uitwerking van de financiële instrumenten en het organisatiemodel.
- Accordering van het voorstel door de regionale bestuursorganen en door de directies van grote ketenpartijen en vaststelling van de instrumenten.

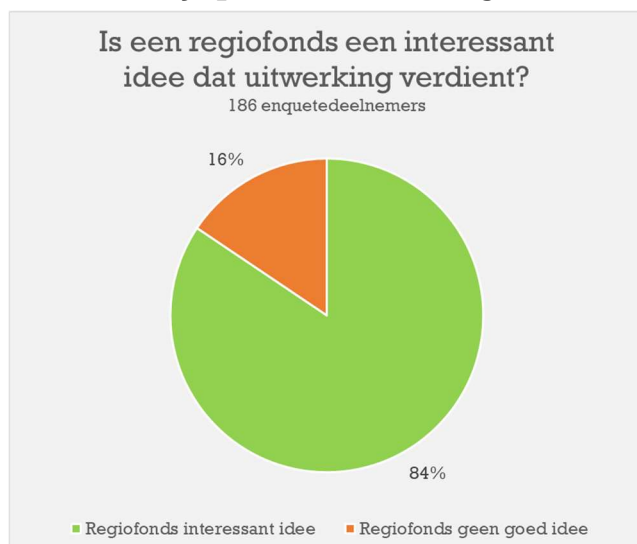
Een regiofonds voor het instandhouden van NIL-waarden is een unieke propositie. In een literatuuronderzoek werden geen voorbeelden gevonden van een vergelijkbare brede regionale aanpak.

Mede daarom is het de verwachting dat subsidies beschikbaar zijn voor het ontwikkelen van een regiofonds.

Bijlage 1 Enquêteresultaten in detail

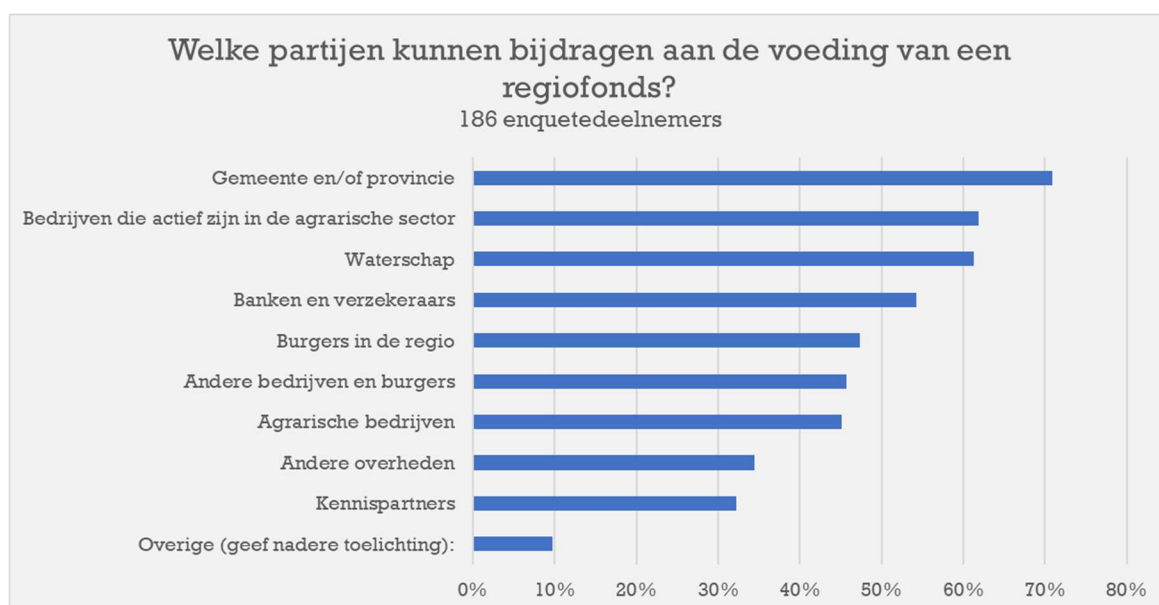
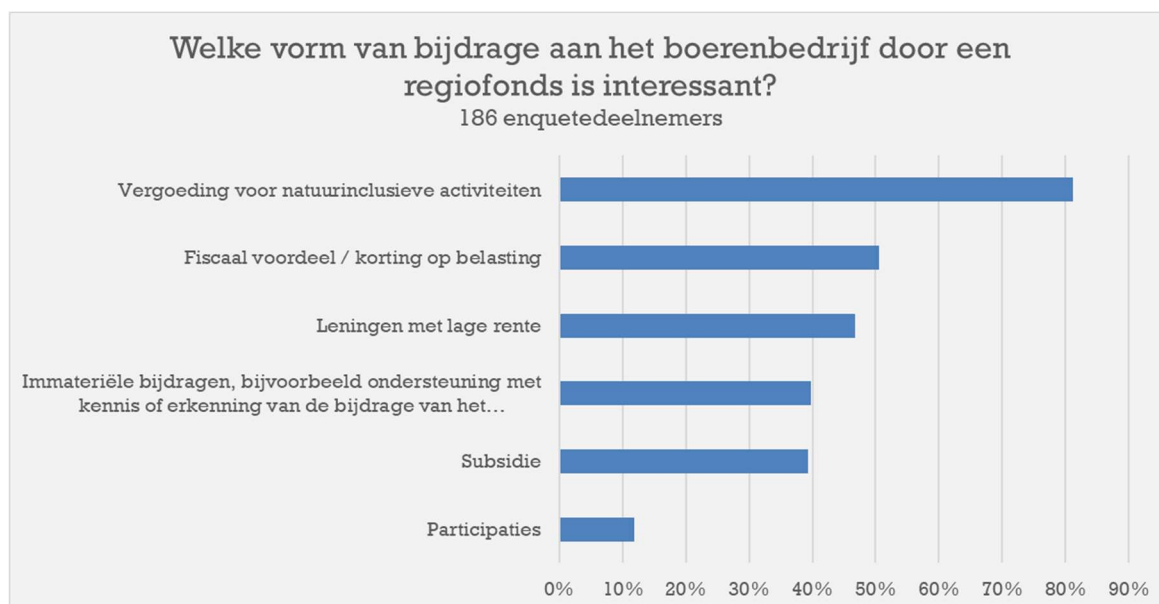
De boeren zijn positief over een regiofonds.

De boeren kregen over deze nieuwe vorm van samenwerking de volgende vraag voorgelegd: 'Stel dat er een regiofonds zou zijn voor het gebied van het agrarisch collectief en dat dit regiofonds een impuls zou geven aan boeren die activiteiten voor natuur, landschap en/of milieu uitvoeren. Het fonds kan tijdelijk zijn (om de overgang naar natuurinclusieve landbouw te ondersteunen) of permanent. Vindt u zo'n regiofonds een interessant idee dat uitwerking verdient?'. 84% van de boeren vindt dit een goed idee, 16% vindt een regiofonds geen goed idee. Deze antwoorden zijn weergegeven in het diagram hiernaast.

De boeren zijn positief over bijdragen uit een regiofonds voor natuurinclusieve landbouw. 80% van de boeren vindt een bijdrage uit het fonds voor natuurinclusieve activiteiten een goed idee. 50% vindt het een goed idee dat het fonds de boeren een fiscaal voordeel biedt of een vorm van belastingkorting om natuurinclusieve landbouw te stimuleren. 40% vindt het interessant als het fonds subsidies en immateriële bijdragen kan verstrekken zoals kennis of een vorm van erkenning voor natuurinclusieve landbouw. Dit wordt weergegeven in de grafiek hierna.

De overheid en ketenpartners zijn volgens de boeren de belangrijkste bronnen voor voeding van een regiofonds. De boeren kruisten de volgende partijen aan die een bijdrage kunnen leveren aan het fonds: gemeente en provincie (71%), Bedrijven die actief zijn in de agrarische sector (b.v. verwerking van agrarische producten, grootverbruikers van agrarische producten) (62%), het waterschap (61%), banken en verzekeraars (54%) en verder burgers, agrarische bedrijven (circa 45%) en andere overheden en kennispartners (circa 30%-35%). Ook dit wordt weergegeven in de grafiek hierna.

Enkele boeren gaven nieuwe, zinvolle ideeën: loterijen en lokale belastingen kunnen ook een bijdrage leveren. Voor een overzicht van andere opmerkingen bij deze vraag, zie bijlage 3.

Een duidelijke meerderheid van de boeren reageert positief op het idee dat inwoners van de regio kunnen meedenken over de manier waarop natuurinclusieve landbouw wordt uitgevoerd: 62% in de NFW-gemeenten en 59% van de Waadrâne-boeren. De opstellers van de enquête hadden de gedachte dat een nieuwe vorm van samenwerking tussen gebiedspartijen, bijvoorbeeld door middel van een regiofonds, aanleiding zou kunnen geven tot een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de gebiedspartijen voor het fonds en de bestedingen uit het fonds. Een duidelijke meerderheid van de boeren gaf als antwoord *‘ja, het is een goed idee als de bewoners van de regio mee kunnen denken over natuurinclusieve landbouw’* op de volgende vraag *‘vindt u het een goed idee als de inwoners van de regio mee kunnen denken over de manier waarop natuurinclusieve landbouw (landbouw*

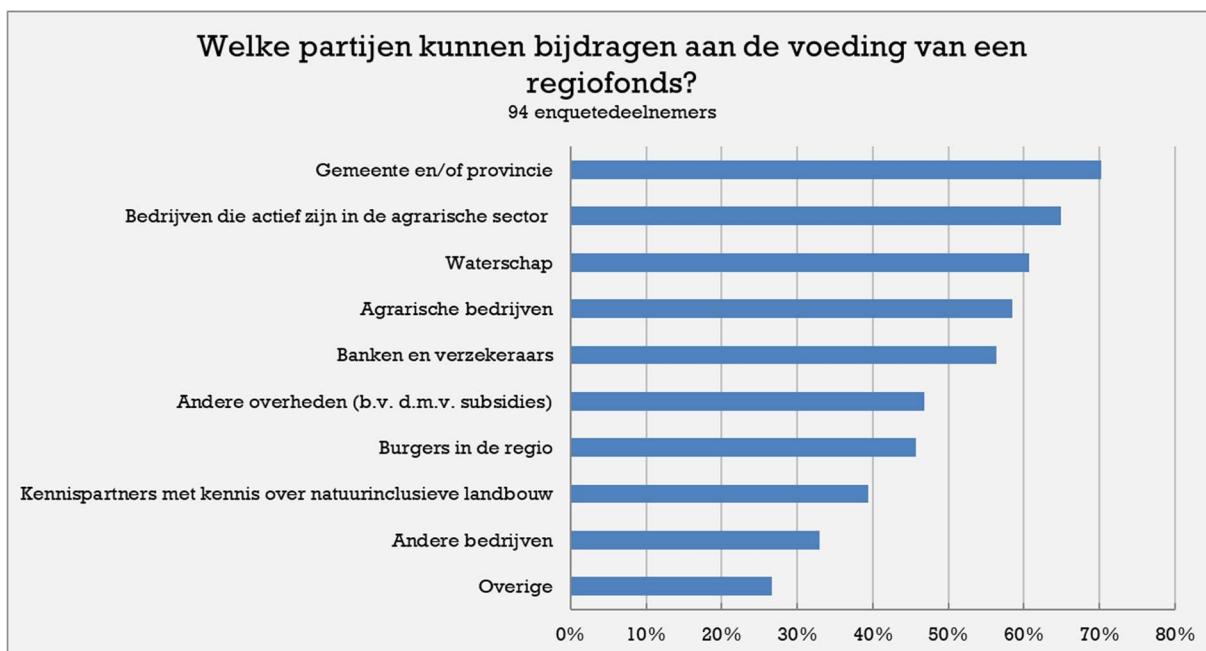
in balans met natuur, landschap, milieu en economie) wordt uitgevoerd? Met andere woorden: vindt u natuurinclusieve landbouw een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de regio?

De mening van de regionale stakeholders

Bijna alle regionale stakeholders zijn positief over een vergoeding aan boeren voor natuurinclusieve landbouw. De regionale stakeholders kregen over deze nieuwe vorm van samenwerking de volgende vraag voorgelegd: *‘de samenleving vraagt op het gebied van zorg voor natuur, landschap en milieu steeds meer van de boer. Vindt u het een goed idee dat boeren vanuit de samenleving een vorm van beloning, vergoeding of ondersteuning ontvangen als zij natuur, landschap en milieu goed verzorgen?’*. 89% van de regionale stakeholders vindt dit een goed idee, 11% vindt dit geen goed idee. De vraag werd beantwoord door 94 regionale stakeholders.

De regionale stakeholders waren overwegend van mening dat een regiofonds nadere uitwerking verdient. 82% reageerde positief op de volgende vraag: *‘stel dat er een regiofonds zou zijn voor het gebied van het agrarische collectief en dat dit regiofonds een impuls zou geven aan boeren die activiteiten voor natuur, landschap en/of milieu uitvoeren. Het fonds kan tijdelijk zijn (om de overgang naar natuurinclusieve landbouw te ondersteunen) of permanent. Vindt u zo’n regiofonds een interessant idee dat uitwerking verdient?’*. 18% vindt een regiofonds geen goed idee. De vraag werd beantwoord door 94 regionale stakeholders.

De overheid en ketenpartners zijn volgens regionale stakeholders de belangrijkste bronnen voor voeding van een regiofonds. De regionale stakeholders kruisten de volgende partijen aan die een bijdrage kunnen leveren aan het fonds: gemeente en provincie (70%), Bedrijven die actief zijn in de agrarische sector (b.v. verwerking van agrarische producten, grootverbruikers van agrarische producten) (65%), het waterschap (61%), agrarische bedrijven (59%), banken en verzekeraars (56%), burgers in de regio (46%), andere bedrijven (33%) en kennispartners (39%). 27% kruiste de categorie ‘overig’ aan en gaf hierbij als toelichting: supermarkten en grootwinkelbedrijf (4 keer genoemd), Europese subsidies (2 keer genoemd). Voor een overzicht van andere opmerkingen bij deze vraag, zie bijlage 3.

provinsje fryslân
provincie fryslân

75% van de regionale stakeholders reageert positief op het idee dat inwoners van de regio kunnen meedenken over de manier waarop natuurinclusieve landbouw wordt uitgevoerd. De opstellers van de enquête hadden de gedachte dat een nieuwe vorm van samenwerking tussen gebiedspartijen, bijvoorbeeld door middel van een regiofonds, aanleiding zou kunnen geven tot een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de gebiedspartijen voor het fonds en de bestedingen uit het fonds. Een duidelijke meerderheid van alle betrokkenen reageert positief op dit idee. 75% van de regionale stakeholders gaf als antwoord *‘ja, het is een goed idee als de bewoners van de regio mee kunnen denken over natuurinclusieve landbouw’* op de volgende vraag *‘vindt u het een goed idee als de inwoners van de regio mee kunnen denken over de manier waarop natuurinclusieve landbouw (landbouw in balans met natuur, landschap, milieu en economie) wordt uitgevoerd? Met andere woorden: vindt u natuurinclusieve landbouw een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de regio?’* 25% kruiste *‘Nee, het is geen goed idee als de bewoners van de regio hierover mee kunnen denken’* aan.